

Justitiedepartementet

Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)

Er beteckning Ju2021/03004

Kriminalvården har inga principiella synpunkter på huruvida betänkandets förslag kommer att säkerställa att det straffrättsliga regelverket är effektivt och återspeglar allvaret i brottslighet med koppling till kriminella nätverk.

När det gäller effekterna av förslagen och konsekvenserna för Kriminalvården har myndigheten följande synpunkter.

Kriminalvården befinner sig i en mycket besvärlig beläggningssituation, både vad avser häktes- och anstaltsplatser. Myndigheten bedriver ett omfattande arbete i syfte att öka myndighetens kapacitet med utgångspunkt i den plan som redovisades till regeringen i samband med budgetunderlaget för 2022-2024. Konsekvenserna av betänkandets förslag bedöms emellertid redan i det korta perspektivet bli betydande för Kriminalvården och har inte beaktats i den nyss nämnda planen. Även om myndigheten föreslås få ökade anslag för att finansiera förslagen i utredningen i enlighet med vad som anges i budgetpropositionen för 2022 innebär en snabb ytterligare ökning av antalet klienter också väsentliga svårigheter för myndigheten ur ett praktiskt perspektiv, både vad avser myndighetens lokal- och personalförsörjning. Nedan beskrivs såväl ekonomiska konsekvenser som praktiska utmaningar för myndigheten i förhållande till utredningens förslag.

Ekonomiska konsekvenser för Kriminalvården

Kriminalvården noterar särskilt att den totala kostnadsökning som utredningen har räknat fram, drygt 576 miljoner kronor per år, bygger på relativt grova uppskattningar som i vissa avseenden kan antas vara i underkant och endast är avsedda att ses som en indikation på den sammanlagda effekten av förslagen i betänkandet. Beräkningarna baseras på en bedömning att antalet fängelseår kommer att öka med ca 465 relaterat till denna reform isolerat, vilket motsvarar två större anstalter. Följande ska i sammanhanget också framhållas.

Betänkandets förslag i förhållande till slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet

Utredningen har utgått ifrån att kostnaderna för förslaget om slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet övervägs och redovisas inom ramen för det lagstiftningsärendet i vilket det bereds. Detta är en rimlig utgångspunkt, men eftersom lagrådsremissen rörande unga myndiga lämnades av regeringen i tiden före färdigställandet av den nu aktuella utredningen kan det möjligen ifrågasättas om dess effekter finns medräknade i lagrådsremissens kostnadsberäkning. Det är angeläget att regeringen beaktar att de båda förslagens inverkan på varandra kan väntas leda till en inte obetydlig ökning av

antalet fängelseår, och därmed ytterligare platspåverkande och kostnadsdrivande konsekvenser för Kriminalvården. Till vilket av de båda förslagen beräkningen knyts är i sig av underordnad betydelse.

Kostnader för den ökade strafflängden

Den angivna vårddygnskostnaden om 3 400 kr är beräknad på en medelkostnad de senaste tre åren utifrån den fördelning av *samtliga intagna* mellan olika säkerhetsklasser som gällde år 2020, d.v.s. 32 procent i klass 1, 49 procent i klass 2 och 19 procent i klass 3. Kriminalvården vill härvid särskilt framhålla att en rad faktorer påverkar den genomsnittliga vårddygnskostnaden. Val av anstaltsklass är endast en av flera faktorer som kan komma att påverka beräkningen av kostnaden, varvid placering i en högre säkerhetsklass i regel innebär en högre kostnad. Kriminalvården har per den 1 november 2021 genomfört förnyade beräkningar avseende *klienter med kopplingar till kriminella nätverk*. Dessa nya beräkningar ger vid handen att fördelningen mellan anstaltsklasser för just denna klientgrupp är 58 procent i säkerhetsklass 1, 38 procent i säkerhetsklass 2 och 4 procent i säkerhetsklass 3. De nya beräkningarna innebär i sin tur att vårddygnskostnaden för denna klientgrupp istället uppgår till en något högre medelkostnad om 3 700 kr per dygn.

Vidare utgår beräkningarna i betänkandet från att endast två tredjedelar av de utdömda fängelseåren kommer att avtjänas, i och med att villkorlig frigivning som huvudregel ska ske efter en tredjedel av strafftiden. Det har inte ansetts möjligt att beräkna hur den lagstiftningsreform som innebär att det inte längre krävs synnerliga skäl för att skjuta upp villkorlig frigivning kan komma att påverka kostnaderna för förslagen i betänkandet. Detta redovisas istället i betänkandet som en osäkerhetsfaktor. I detta sammanhang bör påpekas att också misskötsamhet efter villkorligt medgiven frihet kan resultera i att ytterligare tid, utöver två tredjedelar, av ett utdömt fängelsestraff kan komma att behöva avtjänas till följd av beslut om förverkande av villkorligt medgiven frihet. Sedan den 1 juli 2020 kan övervakningsnämnderna besluta att villkorligt medgiven frihet ska förverkas till en tid om högst 90 dagar om gången. Innan dess kunde övervakningsnämnderna besluta att förverka högst 15 dagar åt gången. Målgruppen för förslagen i betänkandet kan antas vara en grupp som i högre utsträckning än andra blir föremål för såväl uppskjuten villkorlig frigivning som förverkande av villkorligt medgiven frihet. Även om det är mycket svårt att uppskatta antalet tillkommande fängelseår - och inte minst ökade kostnader på grund av betänkandets förslag i förhållande till vad som nyss beskrivits - bör dessa förhållanden inte bortses ifrån vid en samlad kostnadsberäkning.

I och med att utrymmet att döma till frivårdspåföljder skulle minska genom förslagen i betänkandet är det tänkbart att en kortsiktig effekt blir minskad belastning för frivården. Denna effekt bör dock bli övergående i takt med att de dömda istället ska frigges villkorligt.

Vad gäller det angivna beloppet för frivårdens kostnader, ca 10 000 kronor per klient och månad, bör också påpekas att den är beräknad utifrån en uppskattad medelkostnad för samtliga frivårdens klienter. Beräkningen innefattar alltså även klienter som har löpande prøvotid utan samtidig övervakning, exempelvis efter villkorlig frigivning. Det är inte osannolikt att målgruppen för betänkandets förslag oftare kommer att ställas under övervakning än andra klienter, varför frivårdens månadskostnader för just denna klientgrupp troligtvis kommer att bli något högre än det angivna beloppet.

Förslaget om häktningspresumtion vid minimistraff om ett år och sex månader

Som anförs i betänkandet kan det inte uteslutas att förslaget kommer att leda till ett ökat antal lagföringar. Detta kommer sannolikt också att leda till en kraftigt ökad beläggning i häkte. Det är därtill också viktigt att komma ihåg att även om en stor andel av de som häktas döms till fängelse, där häktningstiden kan räknas av från fängelsestraffet, så gäller det inte för alla. Den sammantagna effekten av antalet ökade lagföringar samt antalet tillkommande häktningar utan efterföljande fängelsedom är förvisso mycket svår att uppskatta men bör inte heller uteslutas vid en samlad kostnadsberäkning.

Mot bakgrund av vad som anförts – och med beaktande av att vissa uppskattningar av utredningen har antagits vara i underkant och är behäftade med stor osäkerhet – är det troligt att förslagen i betänkandet leder till att beläggningen i Kriminalvården kommer att överstiga betänkandets beräkningar. Det finns därtill ett flertal offentliga utredningar och lagförslag som tillsammans med förslagen i detta betänkande bedöms kunna få en stor sammantagen effekt på myndighetens beläggning, däribland de straffskärpningar som föreslås i betänkandet. Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar (SOU 2021:43).

Praktiska konsekvenser och utmaningar för Kriminalvården

Kriminalvården står redan idag inför stora utmaningar till följd av den ökade beläggningen på anstalter och häkten. Som också anförs i betänkandet skulle en snabb ytterligare ökning av antalet klienter inte bara innebära svårigheter för myndigheten ur ett finansieringsperspektiv, utan också kanske framförallt ur ett praktiskt perspektiv då det gäller myndighetens förmåga att ta emot klienter och under verkställigheten tillhandahålla vård och behandling i syfte att förebygga återfall i brott och samtidigt upprätthålla en hög säkerhet. Detta kräver bl.a. skyndsamt kompetensförsörjning och utbildning av ny personal.

Dessa praktiska svårigheter bedömer Kriminalvården vara av sådan omfattning att det finns en risk för att myndigheten får svårt att möta sådana tillkommande volymer av klienter som skulle krävas om förslaget i dess helhet omvandlas till lag inom föreslagen tidsram, även om betydande resurser tillförs myndigheten. Med utgångspunkt i detta är det enligt Kriminalvårdens uppfattning angeläget att överväganden nu görs om andra tänkbara lagstiftningsåtgärder som skulle kunna frigöra redan befintliga anstaltsplatser i lägre säkerhetsklasser för att öka myndighetens förmåga att ta emot klienter dömda för mer allvarlig brottslighet. Ett exempel på en sådan åtgärd är en utökad tillämpning av intensivövervakning med elektronisk kontroll m.m. i enlighet med Kriminalvårdens framställan till regeringen den 25 juni 2019. Detta förslag skulle enligt Kriminalvårdens bedömning med bibehållen god nivå av samhällsskydd kunna frigöra anstaltsplatser och bidra till att säkerställa Kriminalvårdens förmåga att ta emot klienter i enlighet med utredningens intentioner.

Om förslaget ikraftträdandedatum blir realitet kan det också bli nödvändigt för Kriminalvården att framöver tillskapa s.k. kortsiktiga platser (platser i tillfälliga moduler) i ännu större omfattning än vad som tidigare planerats, vilket i sig kräver särskilda överväganden. Det kan ifrågasättas om det både ur

REMISSVAR

Datum
2021-11-30

Vårt diarienummer
KV 2021-13324

ett verksamhetsmässigt och ekonomiskt perspektiv är försvarbart med ytterligare kortsiktiga platslösningar i den omfattning som troligen skulle bli nödvändigt.

Mot bakgrund av vad som anförts vill Kriminalvården avslutningsvis tillägga att även ett något senare datum för ikraftträdande än det som föreslås i betänkandet skulle underlätta vad gäller myndighetens praktiska förutsättningar att hinna iordningställa ytterligare platser i anstalt och häkte samt ombesörja nödvändig rekrytering och utbildning av personal. Kriminalvården ser gärna en fortsatt dialog rörande datum för ikraftträdande.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Martin Holmgren efter föredragning av verksjuristen Jessica Bertilsson. I den slutliga handläggningen av ärendet har även tf. avdelningsdirektören vid avdelningen anstalt/häkte Johanna Hallin, ekonomi- och fastighetsdirektören Björn Myrberg och chefsjuristen Caroline Oredsson deltagit.

Martin Holmgren